

Rekenkamer IJsselstein

Ruim baan voor de kiezer

Nota van bevindingen van het rekenkameronderzoek naar de toegankelijkheid van de IJsselsteinse stemlokalen tijdens de verkiezingen voor de Tweede Kamer op 22 november 2023

Rekenkamer IJsselstein, 10 april 2024

Colofon

© Rekenkamer IJsselstein, 2024

drs. R.J.F. Paulussen (voorzitter)

T. Siermann Msc (lid)

M. van den Berg (lid en tegenlezer)

Margreet Windhorst (secretaris-onderzoeker)

Dit onderzoek is uitgevoerd door:

Margreet Windhorst

Tijmen Siermann

Rob Paulussen

Email: secretaris_RK_IJsselstein@raamwerk.nu

Inhoudsopgave

Aanleiding	4
1. Vraagstelling	4
2. Onderzoeksdoel en afbakening	4
3. Aanpak	5
4. Bereikbaarheid	6
5. Betreedbaarheid	9
6. Bruikbaarheid	12
7. Totaalbeeld toegankelijkheid	16
8. Informatievoorziening aan de kiezers	17
9. Organisatie en evaluatie van de verkiezingen	19
10. Informatievoorziening aan de gemeenteraad	20
11. Verantwoording methoden van onderzoek	20
Bijlage 1 Bronnen	22
Bijlage 2 Overzicht stemlokalen gemeente IJsselstein	23

Aanleiding

Op 22 november 2023 vonden vervroegde verkiezingen voor de Tweede Kamer plaats. De rekenkamer IJsselstein heeft besloten om op die verkiezingsdag onderzoek te doen naar de toegankelijkheid van stemlokalen voor kiezers met een lichamelijke beperking. Een vergelijkbaar onderzoek van de Rekenkamer Utrecht uit 2019 was daarvoor de inspiratiebron.

De Kieswet bepaalt dat alle stemlokalen toegankelijk moeten zijn voor mensen met een lichamelijke beperking. Ligging en inrichting moeten zodanig zijn dat kiezers met lichamelijke beperkingen zoveel mogelijk hun stem zelfstandig kunnen uitbrengen. Wanneer een stemlocatie niet toegankelijk is of gemaakt kan worden, moeten burgemeester en wethouders de raad hierover onder opgaaf van redenen informeren (“pas toe of leg uit principe”).¹ Deze wettelijke bepalingen komen voort uit het VN-verdrag Handicap, dat de positie van mensen met een beperking beoogt te verbeteren.²

1. Vraagstelling

De centrale onderzoeksvraag luidt:

Zorgt de gemeente IJsselstein ervoor dat de inwoners met een lichamelijke beperking zelfstandig hun stem kunnen uitbrengen?

Deze vraagstelling beantwoorden we in dit rapport aan de hand van drie deelvragen:

- Voldeden de stemlokalen in IJsselstein aan de criteria voor toegankelijkheid voor mensen met een lichamelijke beperking?
- Verstrekte de gemeente IJsselstein voldoende en juiste informatie over de toegankelijkheid van stemlokalen voor mensen met een lichamelijke beperking aan de inwoners?
- Heeft het college de gemeenteraad voldoende en juist geïnformeerd over de toegankelijkheid van stemlokalen voor mensen met een lichamelijke beperking?

2. Onderzoeksdoel en afbakening

De rekenkamer wil de gemeenteraad met dit onderzoek inzicht geven in de mate waarin de stemlokalen in IJsselstein toegankelijk zijn voor mensen met een lichamelijke beperking. Met de opgedane inzichten wil de rekenkamer de gemeentelijke organisatie in staat stellen de uitvoeringspraktijk bij toekomstige verkiezingen zo nodig en waar mogelijk te verbeteren. Ook wil de rekenkamer de gemeenteraad informeren over de rol die de raad heeft bij het organiseren van verkiezingen.

Omdat de Kieswet alleen eisen stelt aan de toegankelijkheid voor mensen met een lichamelijke beperking, is het onderzoek daarop gericht. Onder het begrip lichamelijke beperking verstaan wij beperking van het bewegingsapparaat en visuele beperking.

Het veldwerk van het onderzoek omvatte observaties van de stemlokalen aan de hand van een checklist. Meting van aspecten die specifieke technische apparatuur en -kennis vergen, is achterwege gebleven.

¹ [Kieswet, artikelen J4-2 en J4-3](#)

² [VN-verdrag Handicap | Rechten van mensen met een beperking](#)

3. Aanpak

De rekenkamer IJsselstein trok er op 22 november 2023 op uit om ter plekke te bekijken of mensen met een lichamelijke beperking zelfstandig hun stem kunnen uitbrengen. De rekenkamer zou daartoe alle 18 stemlokalen die de gemeente telt bezoeken. Ook de locatie De Reddingsbrigade, die op <https://waarismijnstemlokaal.nl/e/IJsselstein> was aangemerkt als niet goed toegankelijk, is in het onderzoek meegenomen. 't Kruispunt en Sporthal Het Heem boden plaats aan twee stemlokalen. Dat betekent dat er in totaal 16 te bezoeken locaties waren. Door een misverstand is het stemlokaal dat gevestigd was in Tramzicht (Praagsingel 168) overgeslagen. Dat is spijtig, maar niettemin kan de rekenkamer op basis van het onderzoek gefundeerde uitspraken doen over de toegankelijkheid van de IJsselsteinse stemlokalen.

De rekenkamer IJsselstein gebruikte voor dit onderzoek een checklist die in 2019 is ontwikkeld door de rekenkamer Utrecht en door dezelfde rekenkamer in 2023 waar nodig verbeterd en geactualiseerd met het oog op de vervroegde verkiezingen voor de Tweede Kamer. Deze checklist is gebaseerd op criteria die het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) samen met vertegenwoordigende organisaties van mensen met een beperking heeft ontwikkeld.³ Deze criteria vallen in drie blokken uiteen:

Bereikbaarheid: kiezers kunnen zelfstandig via de openbare weg bij het stemlokaal komen. Belangrijk daarvoor zijn een duidelijke bewegwijzering, de aanwezigheid van een gehandicaptenparkeerplaats en een obstakelvrije route van de openbare weg naar het gebouw waar het stemlokaal gevestigd is. Dit aspect wordt behandeld in hoofdstuk 5.

Betreedbaarheid: kiezers kunnen zelfstandig in het stemlokaal komen. Daarvoor zijn bijvoorbeeld van belang de toegankelijkheid van de buitendeur van het gebouw, de afwezigheid van hoge drempels en de aanwezigheid van geschikte hellingbanen en geleidelijnen. Dit aspect staat centraal in hoofdstuk 6.

Bruikbaarheid: kiezers kunnen zelfstandig de stemfaciliteiten in het stemlokaal gebruiken. Daarvoor moet er onder andere voldoende ruimte zijn om met een rolstoel of scootmobiel te kunnen draaien, moet er een leesloep aanwezig zijn en een stemtafel op zithoogte. Hierover gaat hoofdstuk 7.

Daarnaast keken we naar de informatievoorziening. Ook daarvoor gelden voorschriften:

Informatievoorziening aan de kiezers: op de website van de gemeente moet vermeld zijn welke stemlokalen voldoen aan de Toegankelijkheidscriteria. Ook op de stempas of op een bijlage die met de stempas wordt meegestuurd moet vermeld zijn op welke locatie gestemd kan worden en of dit stemlokaal toegankelijk is of niet.⁴ Dit is onderwerp van hoofdstuk 9.

Informatievoorziening aan de gemeenteraad: wanneer een stemlocatie niet toegankelijk is of gemaakt kan worden, moeten burgemeester en wethouders de raad hierover onder opgaaf van redenen informeren ("pas toe of leg uit principe").⁵ Hier gaan we in hoofdstuk 10 op in.

³ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2020/09/30/criteria-integrale-toegankelijkheid-stembureaus>

⁴ https://vng.nl/files/vng/bijlage_1_checklist_toegankelijkheidscriteria_stemlokalen.pdf, daaruit onderdeel B1-1.

⁵ Kieswet artikel J 4, derde lid.

4. Bereikbaarheid

Hoofdcriterium: *mensen met een beperking kunnen vanaf de openbare weg zelfstandig bij de ingang van het stemlokaal komen.*

De naleving van dit criterium is gecontroleerd door te kijken naar:

- de leesbaarheid en herkenbaarheid van de in de openbare ruimte aanwezige aanduidingen die de kiezers de weg wijzen naar het stemlokaal;
- de beschikbaarheid van parkeergelegenheid in het algemeen en van parkeergelegenheid voor mensen met een beperking in het bijzonder;
- eventuele obstakels op de route naar en/of in de directe omgeving van het stemlokaal.

Bevindingen bewegwijzering

- Bij alle gecontroleerde stemlokalen is een bord of vaandel met de aanduiding ‘Stembureau’ geplaatst.
- Op 14 van de 15 gecontroleerde locaties waren verplaatsbare vandels gebruikt met een witte ondergrond en grote zwarte letters. Vaak werden deze gecombineerd met een houten wegwijzer die dicht bij de ingang was geplaatst. Het kleurgebruik van beide wegwijzers heeft voldoende contrastwaarde en wijkt af van eventuele andere borden die in de omgeving gebruikt worden. De letters zijn in alle gevallen meer dan 2,5 cm hoog. Mits goed geplaatst voldoen de vandels als aanduiding van het stemlokaal, ook op een wat grotere afstand. Op 4 locaties waren de vandels zo geplaatst dat ze niet optimaal zichtbaar waren: Sporthal De Oever, Ewoud, Sporthal Poortdijk en Dienstencentrum De Oase. De houten wegwijzers zijn een stuk lager en de belettering is ook een stuk kleiner dan op de vandels.
- Bij ’t Kruispunt werd alleen een houten wegwijzer gebruikt. Het kleurcontrast (zwarte letters op witte ondergrond) was goed en ook waren de letters meer dan 2,5 cm hoog, maar het bord was vanaf de openbare weg niet goed te zien; het stond dicht bij de ingang en te ver van de openbare weg om op te vallen en leesbaar te zijn.

Foto's van links naar rechts:

- Reddingsbrigade, niet te missen.
- 't Kruispunt, geen vaandel geplaatst en houten wegwijzer vanaf de straat niet goed zichtbaar en leesbaar.
- Dienstencentrum De Oase, vaandel te dicht bij het gebouw geplaatst, vangt geen wind en hangt slap, dus slecht leesbaar.

Bevindingen parkeerplaatsen

- Bij alle stemlokalen was parkeergelegenheid, maar niet overal waren binnen 100 m van de entree van het stemlokaal de vereiste 5 reguliere parkeerplaatsen vrij. Bij OBS De Tandem, Sporthal Poortdijk, Reddingsbrigade en Sporthal Het Heem waren er op het moment dat de onderzoekers ter plekke waren te weinig vrije parkeerplaatsen, zodat mensen die slecht ter been zijn daar misschien te ver moesten lopen.
- Op 7 van de 15 gecontroleerde locaties waren binnen de vereiste afstand van 100 m1 van de entree (200 m1 als de locatie zich in voetgangersgebied bevond) geen gehandicaptenparkeerplaatsen aangewezen en door middel van een bord kenbaar gemaakt. Het betrof OBS De Tandem, Sporthal De IJsselhal, Reddingsbrigade, 't Kruispunt, OBS De Trekvogel en KPJ De Deel. Op de meeste van deze locaties was ruim voldoende vrije reguliere parkeergelegenheid aanwezig, zodat deze tekortkoming niet onmiddellijk tot problemen zal hebben geleid. Bij OBS De Tandem en Reddingsbrigade viel de afwezigheid van een gehandicaptenparkeerplaats echter samen met een hoge parkeerdruk en kunnen mensen met een beperking hier last van hebben gehad.
- Op een van de gehandicaptenparkeerplaatsen bij stemlocatie Stadhuis hadden wegwerkers een hek geplaatst dat op die plek en op dat moment geen duidelijke functie had en beter elders geplaatst had kunnen worden.
- Van de 8 locaties met een aangewezen gehandicaptenparkeerplaats waren er 3 waar deze plek bezet was; in alle gevallen lag er de vereiste parkeerkaart goed zichtbaar voor het raam.

Foto's van links naar rechts:

- **Stadhuis, een van de gehandicaptenparkeerplaatsen is geblokkeerd.**
- **'t Kruispunt, plek genoeg, maar geen plaatsen gereserveerd voor mensen met beperking**
- **OBS De Tandem, volle parkeerplaats, geen plaatsen gereserveerd voor mensen met beperking**

Bevindingen looproute buiten

- Op 3 locaties was er sprake van een hoogteverschil tussen de parkeerplaats en de looproute; op al deze plekken was binnen 50 m van de parkeerplek een goede overbrugging aanwezig.
- De parkeergarage van het Stadhuis heeft een helling die vrij stijl is voor mensen die met een rollator of stok lopen en/of niet goed ter been zijn, maar er is ook (beperkt) parkeergelegenheid buiten.

- Op sommige plekken waren er andere obstakels dan hoogteverschillen. Zo was bij Sporthal De IJsselhal de looproute wat glad door natte bladeren, bevonden zich bij OBS De Tandem veel spelende kinderen en wat speelgoed op de looproute en was het op de looproute bij Sporthal Het Heem op het moment van opname onoverzichtelijk door de vele auto's die af- en aanreden.

Foto's van links naar rechts:

- Sporthal IJsselhal, looproute met gladde bladeren.
- OBS De Tandem, looproute over schoolplein, met speelgoed en veel kinderen (niet gefotografeerd i.v.m. privacy).
- De Reddingsbrigade, looproute was zeer duidelijk aangegeven en, voor wie binnen de pionnen bleef, vrij van obstakels.

Recapitulatie bevindingen formele criteria bereikbaarheid

Stemlokaal	Bewegwijzering	Parkeren	Looproute buiten
Stadhuis	Green	Green	Green
Sporthal De Oever	Yellow	Green	Green
OBS De Tandem	Green	Red	Green
Sporthal IJsselhal	Green	Yellow	Green
Ewoud	Yellow	Green	Green
Sporthal Poortdijk	Yellow	Yellow	Green
Reddingsbrigade IJsselstein	Green	Red	Green
't Kruispunt	Red	Yellow	Green
Dienstencentrum De Oase	Yellow	Green	Green
Sporthal Het Heem	Green	Yellow	Green
School De Ark	Green	Green	Green
WOC gebouw	Green	Green	Green
OBS De Trekvogel	Green	Yellow	Green
Verenigingsgebouw De Groene Olijftak	Green	Green	Green
KPJ De Deel	Green	Yellow	Green

Rood: voldoet op geen van de subcriteria

Oranje: voldoet aan een deel van de subcriteria

Groen: voldoet aan alle subcriteria

Van de 15 onderzochte locaties voldoen er 4 geheel aan de criteria.

5. Betreedbaarheid

Hoofdcriterium: *mensen met een beperking kunnen vanaf de ingang van het gebouw waarin het stemlokaal gevestigd is zelfstandig bij de stemruimte komen.*

De naleving van dit criterium is gecontroleerd door te kijken naar:

- de toegankelijkheid van de buitendeur van het gebouw;
- de aanwezigheid van matten en roosters bij de entree die een obstakel kunnen vormen;
- de begaanbaarheid van de route in het gebouw tussen de buitendeur en de stemruimte.

Bevindingen buitendeur

- Op 4 locaties was de buitendeur een automatische (schuif)deur. Op 10 locaties stond de buitendeur permanent open.
- Alleen bij de Reddingsbrigade moest de deur met de hand geopend worden. De opstelruimte naast de deur was ruim genoeg om de deur langs een rolstoel of scootmobiel open te laten draaien. De deur kon met twee gestrekte vingers worden opgedaan.
- Op 2 locaties was er geen drempel aanwezig bij de buitendeur. Op 5 locaties was er wel een drempel, maar was deze lager dan 2 cm.
- Op 8 locaties was er een drempel van meer dan 2 cm hoog. Op 4 van deze locaties was er, in afwijking van de toegankelijkheidscriteria, geen of geen adequate voorziening aangebracht om die drempel te overbruggen: Sporthal De Oever, Sporthal Het Heem, Verenigingsgebouw De Groene Olijftak en KPJ De Deel.
- De breedte van de deuropening van de buitendeur was op alle locaties 85 cm of meer.

Foto's van links naar rechts:

- **De Reddingsbrigade, buitendeur heeft kleine drempel, draait naar buiten en moet handmatig geopend. Geen zware deur, maar wel lastig manoeuvreren. Het rooster voldoet aan de criteria.**
- **KPJ de Deel, drempel van 9 cm zonder overbrugging.**
- **Sporthal IJsselhal, goed aangebrachte drempel die aan alle eisen voldoet.**

Bevindingen matten, roosters

- Op 3 van de 15 onderzochte locaties lag er een rooster bij de buitendeur. Bij OBS De Ark vormde dit mogelijk een obstakel omdat de gaten van het rooster groter waren dan 2x2cm en het rooster niet was afgedekt. Iemand die met een stok of met krukken loopt zou daarin vast kunnen komen te zitten. Op de overige locaties met een rooster was dit niet aan de orde.
- Op 2 locaties lagen bij de voordeur of op de looproute tussen de buitendeur en de stemruimte kokosmatten. Deze matten lagen goed strak op de grond, zodat er niemand over kon struikelen.

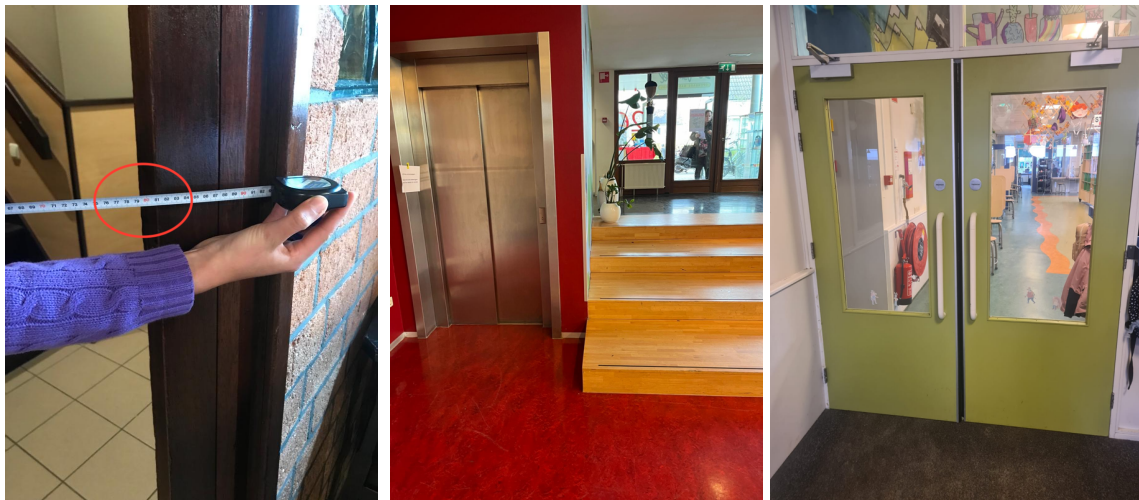
Foto's van links naar rechts:

- OBS De Ark, rooster met gaten die te groot en daardoor onveilig zijn.
- Dienstencentrum De Oase, goed begaanbare mat die goed ligt.
- WOC-gebouw, goede drempel, maar ligt wel los en verschuift daardoor.

Bevindingen inpandige route

- Op 9 van de 15 onderzochte locaties waren er tussendeuren aanwezig op de route van de buitendeur naar de stemruimte. Met uitzondering van 1 locatie stonden deze deuren overal permanent open.
- Alleen in OBS De Trekvogel moesten de kiezers de tussendeur zelf handmatig openen. De opstelruimte naast de deur was daar voldoende ruim om de deur langs een rolstoel of scootmobiel open te laten draaien en de deur kon met twee gestrekte vingers worden opgedaan.
- Op de 9 locaties met een tussendeur bevatte de deuropening in 5 gevallen een drempel. Daarvan waren er 4 lager dan 2 cm, waarmee ze aan de criteria voldeden. Alleen in Verenigingsgebouw De Groene Olijftak was er een binnendrempel van meer dan 2 cm hoog, die bovendien niet voorzien was van een overbrugging.
- In Verenigingsgebouw De Groene Olijftak stuitten de kiezers onderweg naar de stemruimte ook op een trapje van 3 treden. Om dit te omzeilen was er een lift aanwezig, maar deze werkte niet naar behoren, zodat de hulp van een stembureaulid nodig was om dit obstakel te passeren.
- De breedte van de deuropening van de tussendeuren was op alle 9 locaties 85 cm of meer.

- Op 9 locaties was er een deur naar de stemruimte. Met uitzondering van 1 locatie stonden deze deuren overal permanent open. De deur die niet openstond, in OBS De Tandem, moest handmatig worden geopend. De opstelruimte daarvoor was voldoende ruim, maar de deur was niet met twee gestrekte vingers te openen.
- In KPJ De Deel was de deuropening die toegang gaf tot de stemruimte smaller dan de minimaal vereiste 85 cm.
- Op 2 locaties had de deuropening naar de stemruimte een drempel; op beide plekken was deze niet hoger dan 2 cm.
- Op 2 van de 15 onderzochte locaties was vloerbescherming aangebracht. Dit was op beide plekken veilig gedaan: het materiaal zat goed vast en lag vlak, zodat het geen gevaar opleverde.

Foto's van links naar rechts:

- KPJ De Deel, deuropening naar de stemruimte is te smal.
- Verenigingsgebouw De Groene Olijftak, trapje en een lift die niet zonder hulp bediend kan worden.
- OBS De Tandem, klemmende tussendeur.

Overige bevindingen betreedbaarheid

Niet relevant voor de formele toegankelijkheidscriteria van BZK, maar wel voor de kiezers met een beperking, zijn de volgende observaties:

- In Sporthal IJsselhal bevatte de stemruimte een hellingbaan die volgens de voorzitter van het stembureau door sommige bezoekers met een rollator als onprettig werd ervaren.
- In KPJ De Deel was de inpandige route naar het stembureau erg smal. Deze bevatte bovendien een scherpe bocht, waardoor het met een rolstoel en zeker met een scootmobiel mogelijk lastig laveren zal zijn. De voorzitter van het stembureau gaf desgevraagd aan dat er mensen met een rolstoel binnen waren geweest zonder dat dit problemen had gegeven.

Recapitulatie bevindingen formele criteria betreedbaarheid

Stemlokaal	Buitendeur	Matten/roosters	Looproute inpandig
Stadhuis	Groen	Groen	Groen
Sporthal De Oever	Oranje	Groen	Groen
OBS De Tandem	Groen	Groen	Oranje
Sporthal IJsselhal	Groen	Groen	Groen
Ewoud	Groen	Groen	Groen
Sporthal Poortdijk	Groen	Groen	Groen
Reddingsbrigade IJsselstein	Groen	Groen	Groen
't Kruispunt	Groen	Groen	Groen
Dienstencentrum De Oase	Groen	Groen	Groen
Sporthal Het Heem	Oranje	Groen	Groen
School De Ark	Groen	Oranje	Groen
WOC gebouw	Groen	Groen	Groen
OBS De Trekvogel	Groen	Groen	Groen
Verenigingsgebouw De Groene Olijftak	Oranje	Groen	Oranje
KPJ De Deel	Oranje	Groen	Oranje

Rood: voldoet op geen van de subcriteria

Oranje: voldoet aan een deel van de subcriteria

Groen: voldoet aan alle subcriteria

Van de 15 onderzochte locaties voldoen er 9 geheel aan de criteria.

6. Bruikbaarheid

Hoofdcriterium: *kiezers kunnen zelfstandig de stemfaciliteiten in het stemlokaal gebruiken.*

De naleving van dit criterium is gecontroleerd door te kijken naar:

- de opstelruimte en draaicirkel/manoeuvrerruimte bij de stemtafel, de stemhokjes en de stembus;
- de inrichting van het lage stemhokje;
- de aanwezigheid van stoelen (ook met armleningen)
- de aanwezigheid van een operationele leesloep op de kietafel

Bevindingen ruimte bij stemtafel, stemhokjes en stembus

- Op alle stembureaus met uitzondering van De Reddingsbrigade was de ruimte bij de stemtafel en bij de stemhokjes (zowel laag als hoog) ruim voldoende (draaicirkel > 1,5 m1) om met een scootmobiel of rolstoel te kunnen manoeuvreren.
- De ruimte bij de stembussen was overal voldoende om goed te kunnen manoeuvreren met een scootmobiel of rolstoel.

Foto's van links naar rechts:

- De Reddingsbrigade, ruimte bij de lage stemtafel is te krap.
- Sporthal De Oever, zeeën van ruimte.
- KPJ De Deel, voldoende ruimte bij het lage stemhokje, maar de opstelling in de hoek is niet ideaal.

Bevindingen inrichting lage stemhokjes

- In alle stembureaus was een stemhokje aanwezig met een laag schrijfblad.
- Op 4 locaties ('t Kruispunt, KPJ De Deel, Ewoud en De Reddingsbrigade) was het lage blad 73 cm hoog vanaf de vloer tot de onderrand en 75 cm vanaf de bovenrand. De vereiste hoogte is minimaal 75 cm, vanaf de onderrand van het blad tot de vloer.
- In 't Kruispunt gaf een lid van het stembureau aan dat sommige scootmobielen niet in het (lage) hokje pasten omdat ze te breed waren. De stembureauleden losten dit probleem creatief en effectief op door de persoon in de scootmobiel achter de stemhokjes te laten rijden en de plek af te schermen door aan weerszijden een stembureau lid met de rug naar deze kiezer neer te zetten. Niet alle locaties lenen zich echter voor een dergelijke oplossing. Overigens zijn alle stemhokjes overal even breed.

Bevindingen aanwezigheid van stoelen

- In de helft van de stemruimtes stonden geen stoelen klaar waar mensen even konden gaan zitten, bijvoorbeeld als ze moesten wachten. Dit was het geval in het WOC gebouw, Sporthal De Oever, De Ark, KPJ De Deel, Sporthal Poortdijk, De Reddingsbrigade en Sporthal Het Heem. Op sommige van deze locaties stonden weliswaar opgestapelde stoelen, maar deze waren niet gebruiksklaar neergezet.
- Op 3 locaties waar wel stoelen klaar stonden, waren geen of onvoldoende stoelen met een armleuning beschikbaar. Een op de 5 stoelen moet voorzien zijn van armleuningen. Het betrof de locaties Dienstencentrum De Oase, Sporthal IJsselhal en OBS De Tandem.

Foto's van links naar rechts:

- Dienstencentrum De Oase, ruim voldoende stoelen maar allemaal zonder armleuning.
- Sporthal IJsselhal, te weinig stoelen en geen een met armleuning.
- OBS De Tandem, voldoende stoelen zonder leuning aanwezig, maar niet erg uitnodigend neergezet. Stoelen met armleuning ontbreken.

Bevindingen leesloop

- Op 4 locaties was de leesloop niet zichtbaar aanwezig op de kiestafel (de tafel waar de stembureauleden achter zitten). Op 3 locaties (Stadhuis, 't Kruispunt en Dienstencentrum De Oase) bleek de loop bij navraag door de rekenkamer wel aanwezig, maar moest deze nog worden uitgepakt en zichtbaar worden neergelegd. Op 1 locatie (Sporthal Poortdijk) lag de leeslamp in het lage stemhokje in plaats van op de kiestafel.
- Alle leesloepen werkten.

Bevindingen toiletten

De Rekenkamer heeft ook gekeken naar de aanwezigheid en vrije toegankelijkheid van een (gehandicapten)toilet in het gebouw waar het stembureau gevestigd is. Dit is geen vereiste in de criteria van BZK, maar de rekenkamer vond het, in navolging van de rekenkamer Utrecht, wel belangrijk om hierover te rapporteren.

- Op alle locaties was een toilet aanwezig dat door bezoekers van het stembureau kon worden gebruikt, al moesten soms wel wat obstakels worden overwonnen om daar gebruik van te kunnen maken.
- Op 9 van de 15 onderzochte locaties was geen gehandicapten-toilet aanwezig. Het betrof de locaties Dienstencentrum De Oase, Sporthal IJsselhal, WOC-gebouw, Sporthal De Oever, OBS De Tandem, KPJ De Deel, Sporthal Poortdijk en Verenigingsgebouw De Groene Olijftak.

Foto's van links naar rechts:

- Sporthal IJsselhal, doorgang naar (gewoon) toilet versperd door wegwijzer.
- WOC-gebouw, gewoon toilet, niet makkelijk te bereiken.

Recapitulatie bevindingen formele criteria bruikbaarheid

Stemlokaal	Ruimte	Laag hokje	Stoelen	Leesloep
Stadhuis	Green	Green	Green	Yellow
Sporthal De Oever	Green	Green	Red	Green
OBS De Tandem	Green	Green	Yellow	Green
Sporthal IJsselhal	Green	Green	Yellow	Green
Ewoud	Green	Yellow	Green	Green
Sporthal Poortdijk	Green	Green	Red	Yellow
Reddingsbrigade IJsselstein	Red	Yellow	Red	Green
't Kruispunt	Green	Yellow	Green	Yellow
Dienstencentrum De Oase	Green	Green	Yellow	Yellow
Sporthal Het Heem	Green	Green	Red	Green
School De Ark	Green	Green	Red	Green
WOC gebouw	Green	Green	Red	Green
OBS De Trekvogel	Green	Green	Green	Green
Verenigingsgebouw De Groene Olijftak	Green	Green	Green	Green
KPJ De Deel	Green	Yellow	Red	Green

Rood: voldoet op geen van de subcriteria

Oranje: voldoet aan een deel van de subcriteria

Groen: voldoet aan alle subcriteria

Van de 15 onderzochte locaties voldoen er 2 geheel aan de criteria.

7. Totaalbeeld toegankelijkheid

Onderstaande tabel geeft inzicht in de mate waarin alle onderzochte stemlocaties voldoen aan de toegankelijkheidscriteria van BZK.

Daarbij geldt:

Rood: aan minstens een van de subcriteria wordt helemaal niet voldaan

Oranje: aan minstens een van de subcriteria wordt slechts gedeeltelijk voldaan

Groen: voldoet geheel aan alle subcriteria

Indien een locatie niet voldoet of deels niet voldoet is in de cel aangegeven op welk van de subcriteria de locatie niet of maar deels voldeed.

Stemlokaal	Bereikbaarheid	Betreedbaarheid	Bruikbaarheid
Stadhuis			Leesloep
Sporthal De Oever	Bewegwijzering	Buitendeur	Stoelen
OBS De Tandem	Parkeren	Looproute binnen	Stoelen
Sporthal IJsselhal	Parkeren		Stoelen
Ewoud	Bewegwijzering		Lage stemhokje
Sporthal Poortdijk	Bewegwijzering Parkeren		Stoelen
Reddingsbrigade IJsselstein	Parkeren		Ruimte Lage stemhokje Stoelen
't Kruispunt	Bewegwijzering Parkeren		Lage stemhokje Leesloep
Dienstencentrum De Oase	Bewegwijzering		Stoelen Leesloep
Sporthal Het Heem	Parkeren	Buitendeur	Stoelen
School De Ark		Roosters	Stoelen
WOC gebouw			Stoelen
OBS De Trekvogel	Parkeren		
Verenigingsgebouw De Groene Olijftak		Looproute binnen Buitendeur	
KPJ De Deel	Parkeren	Buitendeur Ingang stemruimte	Lage stemhokje Stoelen

Bevindingen zijn:

- Geen van de 15 locaties voldoet aan alle subcriteria.
- De criteria van BZK zijn erg gedetailleerd. Als een locatie op sommige kleine punten niet voldoet, wil dat niet onmiddellijk zeggen dat een stemlokaal niet bruikbaar is voor mensen met een beperking. Op 6 van de 15 locaties was er sprake van 1 of 2 subcriteria waar niet of niet geheel aan werd voldaan. Deze beoordelen we als grotendeels toegankelijk.
- Op 3 locaties (Reddingsbrigade, Verenigingsgebouw De Groene Olijftak en KPJ De Deel) was de aard en ernst van een of meer tekortkomingen zodanig dat het voor mensen in een rolstoel of scootmobiel moeilijk en wellicht zelfs onmogelijk was om er zelfstandig hun stem uit te brengen. Hier was sprake van hoge drempels, trapjes, te smalle deuren en/of doorgangen en/of andere ruimtelijke beperkingen. Op 6 andere locaties was er sprake van 3 of meer subcriteria waaraan niet of slechts gedeeltelijk werd voldaan. Deze bij elkaar opgeteld 9 locaties kwalificeren we als niet toegankelijk.

8. Informatievoorziening aan de kiezers

Hoofdcriteria: (1) op de website van de gemeente moet vermeld zijn welke stemlokalen voldoen aan de Toegankelijkheidscriteria; (2) op de stempas moet vermeld zijn op welke locatie gestemd kan worden en of dit stemlokaal toegankelijk is of niet.⁶

Bevindingen:

- Wie op de website van de gemeente IJsselstein informatie zocht over de stemlokalen, werd vanaf https://www.ijsselstein.nl/Bestuur_en_organisatie/Verkiezingen/Tweede_Kamerverkiezing_2023 doorverwezen naar <https://waarismijnstemlokaal.nl/e/IJsselstein>. De gemeentelijke website zelf bevatte geen adressen van en geen toegankelijkheidsinformatie over de stemlokalen.

Waar is mijn stemlokaal? Een stembureau bij jou in de buurt, zo gevonden

Nederland / IJsselstein

Gemeente IJsselstein

Filters

Openingsdagen (toon alle)

Toegankelijkheid

Toegankelijk voor mensen met een lichamelijke beperking

Visuele hulpmiddelen

Auditiële hulpmiddelen

Akoestisch geschikt voor slechthorenden

Gehandicapten toilet

Kaart

Gebruik mijn locatie

Zoeken (bv. straat of postcode)

Stembureaus

Zoek stembureau

#1 Stadhuis

Overtoom 1
IJsselstein

Visuele hulpmiddelen
Auditiële hulpmiddelen

#10 Dienstencentrum de Oase

Benschoppeweg 342
IJsselstein

Visuele hulpmiddelen
Auditiële hulpmiddelen

#11 Sporthal het Heem

Heemradenlaan 36
IJsselstein

Visuele hulpmiddelen
Auditiële hulpmiddelen

#12 Sporthal het Heem

Heemradenlaan 36
IJsselstein

Visuele hulpmiddelen
Auditiële hulpmiddelen

#13 School De Ark

Kattenmaat 2
IJsselstein

Visuele hulpmiddelen
Auditiële hulpmiddelen

Screenshot van de eerste pagina over IJsselstein op waarismijnstemlokaal.nl

- Op <https://waarismijnstemlokaal.nl/e/IJsselstein> staat een kaart met alle IJsselsteinse stembureaus. Per stembureau zijn de adresgegevens vermeld met daarbij informatie over de rolstoeltoegankelijkheid. Alleen de locatie Reddingsbrigade IJsselstein werd hier als niet rolstoeltoegankelijk aangemerkt. De website biedt de mogelijkheid om Informatie toe te voegen over de aanwezigheid van auditiële of visuele hulpmiddelen, over de akoestische geschiktheid van de ruimte voor slechthorenden en over de aanwezigheid van een gehandicapten toilet. Van deze mogelijkheid is voor IJsselstein geen gebruik gemaakt.

#7 Reddingsbrigade IJsselstein

Duitslandstraat 7
IJsselstein

Visuele hulpmiddelen
Auditiële hulpmiddelen

Detail uit de lijst met gegevens per locatie: Reddingsbrigade als enige als niet toegankelijk aangemerkt

⁶ https://vng.nl/files/vng/bijlage_1_checklist_toegankelijkheidscriteria_stemlokalen.pdf, daaruit paragraaf B1-1

- De gemeente informeerde de inwoners ook via Het Kontakt over de verkiezingen. Deze publicatie bevatte informatie over de toegankelijkheid van de stemlokalen, maar deze week af van de informatie op de bovengenoemde website. In Het Kontakt was vermeld dat KPJ De Deel en Verenigingsgebouw De Groene Olijftak niet toegankelijk waren.

Advertentie

15 november 2023

Stemmen in uw gemeente

Woensdag 22 november Tweede Kamerverkiezingen

Op woensdag 22 november 2023 is de Tweede Kamerverkiezing. Door te stemmen bepaalt u mee wie de komende 4 jaar lid wordt van de Tweede Kamer. Zo heeft u invloed op de besluiten van de Tweede Kamer.

U mag stemmen als

- U Nederlander bent
- 18 jaar of ouder bent
- De Nederlandse nationaliteit hebt.

Wat heeft u nodig om te stemmen?

- **Uw stempas(sen).** Deze heeft u inmiddels in huis. Is dit niet het geval? Neemt u dan contact op met uw gemeente.
- **Identiteitsbewijs** (paspoort, identiteitskaart of rijbewijs). Bij 'geldig tot' moet 23 november 2018 staan of een datum daarna.

Stempas kwijt of beschadigd?

U kunt tot uiterlijk 17 november schriftelijk en tot 21 november tot 12.00 uur mondeling een nieuwe stempas aanvragen bij de afdeling burgerzaken van uw gemeente.

In elk stemlokaal stemmen?

U mag in elk stemlokaal binnen uw gemeente stemmen. Het is dus niet verplicht om bij het stemlokaal dat op uw stempas vermeld staat te stemmen.

Een overzicht van alle stemlokalen vindt u hiernaast of kijk op www.waarismijnstembureau.nl.

Niet zelf stemmen?

U mag iemand anders vragen voor u te stemmen. Dat heet machtigen.

1. Vul de achterkant van uw stempas in.
2. Zet uw handtekening op de achterkant van uw stempas. Zo geeft u iemand toestemming om voor u te stemmen.
3. Geef uw stempas en een kopie van uw identiteitskaart, paspoort of rijbewijs aan de persoon mee die voor u gaat stemmen.

U kunt alleen iemand machtigen die:

1. zelf ook op dat moment stemt,
2. in dezelfde gemeente woont als u.

Stemmen in een andere gemeente?

Vraag een kiezerspas aan. U kunt dan overal in Nederland uw stem uitbrengen. Hoe werkt dit?

- Download het formulier op de website van uw gemeente en vul het in. Of regel uw aanvraag voor een kiezerspas digitaal. Stuur de aanvraag, met uw stempas, naar uw gemeente. Dit kan tot en met vrijdag 17 november.
- Vraag een kiezerspas aan bij de afdeling burgerzaken/bureau verkiezingen. Neem uw stempas mee naar het gemeentehuis. Dit kan tot dinsdag 21 november, 12.00 uur

Stemlokalen IJsselstein

- Het adres van het gemeentelijk stembureau (GSB) is het Stadhuis Overtoom 1, 3401 BK IJsselstein.
- Alle stemlokalen zijn open van 07.30 tot 21.00 uur.
- Alle stemlokalen zijn toegankelijk voor mindervaliden, behalve Ver.gebouw De Groene Olijftak en KPJ De Deel.

Locatie	Adres
Stadhuis	Overtoom 1
Sporthal de Oever	Zomerdijk 42 c
OBS De Tandem	Planetenbaan 40
Sporthal IJsselhal	Oranje Nassaulaan 50
Ewoud	Jan van der Heydenweg 2
Sporthal Poortdijk	Poortdijk 34
Reddingsbrigade IJsselstein	Duitslandstraat 7
Geb. 't Kruispunt	Touwlaan 36
Dienstencentrum De Oase	Benschopperweg 342
Sporthal het Heem	Heemradenlaan 36
School De Ark	Aalbersestraat 2
WOC gebouw (Wijk Onderwijs Centrum)	Merkelbachlaan 2
OBS De Trekvogel	Heemradenlaan 26
Tramzicht	Praagsingel 372
Ver.gebouw De Groene Olijftak	Heemradenlaan 11
KPJ De Deel	Panoven 10 a

Meer informatie gemeente IJsselstein

Kijk op onze website www.ijsselstein.nl/verkiezingen, mail naar verkiezingen@ijsselstein.nl of bezoek het stadhuis, afdeling burgerzaken/bureau verkiezingen, Overtoom 1, 3401 BK IJsselstein. Wij zijn open maandag t/m vrijdag van 9.00 tot 16.00 uur. Telefonisch bereikbaar op 14 030.

Stemlokalen Lopik

- Het adres van het Gemeentelijk Stembureau (GSB) is het Gemeentehuis, Raadhuisplein 1, 3411 CH Lopik.

Informatie over de verkiezingen van de gemeente IJsselstein in Het Kontakt van 15 november 2023

- Naar opgaaf van de gemeente is er in IJsselstein op de stempas geen informatie opgenomen over de toegankelijkheid van het dichtstbijzijnde stembureau dat met naam en adres op de stempas is vermeld. De stempas bevat wel de mededeling dat informatie over de stembureaus te vinden is op de website van de gemeente. Deze verwijst, zoals hierboven vastgesteld, door naar www.waarismijnstembureau.nl
- Eveneens naar opgaaf van de gemeente kregen alle kiezers met de stempas ook de kandidatenlijst thuisgestuurd, met op de achterkant daarvan een overzicht van de stembureaus met daarbij een aanduiding of het een toegankelijk stembureau betreft. De rekenkamer heeft dit document niet gezien. Achteraf was er geen exemplaar van en informatie over dit document meer beschikbaar. Het is dan ook niet bekend welke locaties hierop als (on)toegankelijk zijn gekwalificeerd.

9. Organisatie en evaluatie van de verkiezingen

Binnen de gemeente is er een projectleider die verantwoordelijk is voor de organisatie van de verkiezingen. Deze wordt bijgestaan door een andere collega van team Klant. Zij regelen de locaties en de inrichting van de stemlokalen, zorgen dat alle materialen tijdig beschikbaar zijn, werven de stembureau medewerkers en de tellers en zorgen dat deze goed zijn geïnstrueerd. Een paar dagen voor de verkiezingen zorgen medewerkers van de buitendienst ervoor dat op alle locaties de benodigde spullen worden geleverd en neergezet.

Bij het kiezen van de locaties heeft de gemeente niet veel keuze. Een goede spreiding van de locaties over de gemeente wordt erg belangrijk gevonden, juist ook in relatie tot de toegankelijkheid. Opgemerkt wordt dat de toegankelijkheidseisen daaraan geen aandacht besteden.

Bevindingen:

- De stembureauleden krijgen de digitale training StembureauSuccs van KCM Academy. Hierin wordt geen aandacht besteed aan de toegankelijkheidseisen en de rol die de leden van het stembureau daarin kunnen vervullen. De Kiesraad geeft hiervoor wel een instructie. Deze is in IJsselstein niet onder de aandacht van de stembureauleden gebracht.

De inrichting en toegankelijkheid van het stembureau

Kiesraad

Een toegankelijk stemlokaal voor alle kiezers

Deze actielijst helpt u als stembureau lid op weg. Zorg dat u onderstaande vragen met 'ja' kunt beantwoorden. Lukt dit niet? Vraag dan de verkiezingsorganisatie of de gebouwbeheerder om hulp.

 Van buiten naar binnen	 In het stemlokaal	 Op de tafel	Bedankt voor uw bijdrage aan toegankelijke verkiezingen!
<p>Loop zelf de route van buiten tot in de ruimte van het stemlokaal.</p> <ol style="list-style-type: none">1. Is de wegwijzer 'stemlokaal' of 'stembureau' buiten duidelijk zichtbaar?2. Is de route vrij van obstakels? Ga na of kiezers met een rolstoel of een visuele beperking het stemlokaal ongehinderd kunnen bereiken.3. Zijn de tijdelijke hellingbanen stevig vastgezet?4. Is de deur eenvoudig te openen? Zo nee, zet de deur dan alvast open of haal de deurdranger los.	<p>Loop zelf de route die kiezers moeten volgen om hun stem uit te brengen. Bedenk waar wachtende kiezers zich kunnen opstellen, ook kiezers met bijvoorbeeld een rolstoel, scootmobiel of rollator.</p> <ol style="list-style-type: none">5. Is de vloerbedekking zo neergelegd dat kiezers niet kunnen struikelen?6. Staan er stoelen klaar voor wachtende kiezers? Zorg dat minimaal één op de vijf stoelen een armleuning heeft.7. Heeft minimaal één stemhokje een verlaagde schrijflank?8. Is er vóór de tafel van het stembureau minimaal 1,20 meter vrije ruimte?9. Is de vergrote kandidatenlijst duidelijk zichtbaar opgehangen?	<p>Controleer de tafel van het stembureau.</p> <ol style="list-style-type: none">10. Is er een loop en verlichting aanwezig? Zorg dat de loop een lichtfunctie heeft of plaats een losse leeslamp.11. Ligt de loop duidelijk zichtbaar op de tafel?	<p> Duidelijke informatie voor alle kiezers</p> <p>Stemmen is geen alledaagse bezigheid. Als stembureau lid kunt u kiezers op weg helpen met duidelijke informatie.</p> <p>→ Sommige kiezers hebben een zichtbare of onzichtbare beperking. Wees geduldig en begripvol.</p> <p>Maak contact met de kiezer. Communiceer duidelijk en vraag of ze alle informatie begrepen hebben.</p> <p>→ Spreek met alle stembureauleden af wie wat doet om te zorgen voor een toegankelijk stemlokaal.</p>

Deze actielijst is ontwikkeld door de Kiesraad in het kader van het actieplan toegankelijk stemmen.

Instructie Kiesraad over de toegankelijkheid van het stembureau

- Enkele jaren geleden had de gemeente contact met het Plaatselijk Overleg Gehandicapten (POG) over de verkiezingen. Dit gremium rapporteerde aan de gemeente over de bevindingen van de achterban bij het uitbrengen van hun stem op verschillende locaties. Dit leverde destijds geen kritische punten op. Recent is er geen contact meer geweest tussen de gemeente en het POG.
- De buitendienstmedewerkers die de stemlokalen inrichten, krijgen geen specifieke instructies mee met betrekking tot de toegankelijkheid; het inzicht en de ervaring van de mensen in kwestie worden voldoende geacht. Circa 8 jaar geleden zijn drempeloverbruggingen aangeschaft, is er

gezorgd voor extra verlichting boven de stemhokjes en zijn waar nodig aanpassingen gedaan aan de drangers op deuren die de kiezers tegenkomen op de stemlocaties. Daarna zijn er geen specifieke maatregelen meer getroffen.

De destijds aangeschafte drempeloverbruggingen worden met plakstrips bevestigd zodat ze niet kunnen schuiven. Het is bekend dat deze strips na een paar keer niet optimaal meer werken.

- Het aanwijzen van tijdelijke gehandicaptenparkeerplaatsen wordt achterwege gelaten omdat de praktijk leert dat dit op de meeste locaties niet nodig is en hierover geen klachten binnenkomen.
- Het draaiboek voor de verkiezingen is globaal en is de laatste jaren niet meer bijgewerkt. Hierin wordt de verantwoordelijkheid voor de naleving van de toegankelijkheidseisen niet expliciet belegd. Over de toegankelijkheidseisen vermeldt het draaiboek alleen dat de mensen die de stemlokalen inrichten de ruimtes op toegankelijkheid moeten controleren. Daarbij noemt het draaiboek dat het hier gaat om medewerkers van RMN, maar inmiddels betreft dit de medewerkers van de binnendienst van de gemeente zelf.
- Omdat de verkiezingen van 22 november tussentijdse verkiezingen waren, was er dit keer weinig tijd om de locaties vooraf goed te bekijken en is de toegankelijkheid alleen globaal beoordeeld, zonder toepassing van een checklist.
- Tijdens de verkiezingsdag maken de projectleiders een rondje langs alle locaties. Zij controleren dan niet specifiek op de toegankelijkheid. Als stembureauleden klachten hebben of klachten te horen krijgen over de toegankelijkheid van het stemlokaal, kunnen zij de projectleiders bellen en dan volgt er actie. Naar opgaaf van de gemeente zijn er bij de verkiezingen van 22 november geen klachten binnengekomen.
- Na afloop van de verkiezingen worden de toegankelijkheidsaspecten niet geëvalueerd.

10. Informatievoorziening aan de gemeenteraad

De gemeenteraad is niet geïnformeerd over het feit dat niet alle stemlokalen toegankelijk zijn voor mensen met een lichamelijke beperking en over de reden(en) waarom er desondanks voor gekozen is deze locaties toch te gebruiken.

11. Verantwoording methoden van onderzoek

We lichten onderstaand de activiteiten toe die de rekenkamer heeft uitgevoerd om de deelvragen te kunnen beantwoorden.

Activiteiten deelvraag I:

Voldeden de stemlokalen in IJsselstein aan de criteria voor toegankelijkheid voor mensen met een lichamelijke beperking?

De rekenkamer Utrecht heeft eerder onderzoek gedaan naar de toegankelijkheid van de stembureaus in de gemeente. De rekenkamer Utrecht ontwikkelde daarvoor een vereenvoudigde lijst met criteria gebaseerd op de Toegankelijkheidscriteria stembureaus 2018 die in opdracht van het ministerie van BZK zijn opgesteld.⁵ In deze vereenvoudigde lijst blijven aspecten buiten beschouwing waarvoor specifieke

technische apparatuur en kennis vereist is, met name lichtmetingen. Voor dit rekenkameronderzoek maakte de rekenkamer IJsselstein met toestemming gebruik van deze vereenvoudigde lijst.

Wat betreft de toegankelijkheidscriteria van BZK is het van belang op te merken dat het een uitgebreide lijst met criteria is. Als aan sommige criteria niet is voldaan wil dat niet zeggen dat het stembureau voor alle mensen met een lichamelijke beperking niet toegankelijk is. De rekenkamer heeft in dit onderzoek ervoor gekozen om als norm voor het hanteren van de kwalificatie dat een stemlocatie niet voldoet het volgende te hanteren:

- er is sprake van 3 of meer tekortkomingen en/of
- er is sprake van minder tekortkomingen, maar deze zijn wel zodanig dat het voor mensen in een rolstoel of scootmobiel moeilijk en wellicht zelfs onmogelijk was om er zelfstandig hun stem uit te brengen.

Voor het beantwoorden van de eerste deelvraag heeft de rekenkamer 15 van de 16 van de stemlocaties bezocht en onderworpen aan de vereenvoudigde lijst met criteria. De onderzoekers hebben 2 stemlocaties samen bezocht en beoordeeld. De overige stemlocaties zijn individueel door onderzoekers bezocht. Tijdens de bezoeken zijn foto's gemaakt van de aangetroffen situaties. Hierbij zijn geen personen vastgelegd. De oordelen aan de hand van de lijst met criteria zijn digitaal vastgelegd waarmee ze direct voor analyse in een Excel bestand beschikbaar waren.

Activiteiten deelvragen II en III:

Verstrekke de gemeente IJsselstein voldoende en juiste informatie over de toegankelijkheid van stemlokalen voor mensen met een lichamelijke beperking aan de inwoners?

Heeft het college de gemeenteraad voldoende en juist geïnformeerd over de toegankelijkheid van stemlokalen voor mensen met een lichamelijke beperking?

Na afloop van het veldwerk heeft de rekenkamer de gegevens (foto's en data) geanalyseerd en een eerste lijst met bevindingen opgesteld. Ook heeft de rekenkamer uiteenlopende documenten en websites geanalyseerd om na te gaan hoe de gemeente haar inwoners over de verkiezingen heeft geïnformeerd (zie bijlage 1 voor de geraadpleegde bronnen).

De voorlopige bevindingen waren aanleiding tot het samenstellen van een vragenlijst aan de hand waarvan een interview is gehouden met de projectleiders van de verkiezingen in de gemeente IJsselstein. Met de informatie die daaruit volgde is een concept Nota van Bevindingen opgesteld en zijn in een 'rekenkamerbrief' de conclusies en aanbevelingen verwoord. Deze twee documenten zijn voorgelegd aan de ambtelijke organisatie voor een feitencheck en het bestuur voor een bestuurlijke reactie. De bestuurlijke reactie is opgenomen in de rekenkamerbrief die vervolgens aan de gemeenteraad is aangeboden.

Bijlage 1 Bronnen

Geraadpleegde personen

- Projectleiders Verkiezingen gemeente IJsselstein (interview 19-2-2024)
- Diverse voorzitters en leden van de stembureaus tijdens het veldwerk op 22-11-2023

Geraadpleegde documenten

- Arcadis, Review 'Checklist Toegankelijkheidscriteria stembureaus 2018', in opdracht van het ministerie van BZK, Amersfoort, april 2020
- Ministerie van BZK, *Checklist Toegankelijkheid Stembureaus*, Den Haag, september 2020
- Ministerie van BZK, *Ontwerprichtlijnen Toegankelijkheid Stembureaus*, Den Haag, september 2020
- Ministeries van BZK en VWS, VNG, NVVB en Kiesraad, *Actieplan Toegankelijk Stemmen, Merkbaar minder drempels bij verkiezingen*, z.d.
- PBT Consult, *Steekproef toegankelijkheid Stemlocaties Tweede Kamer Verkiezing 17 (15-16) maart 2021*, in opdracht van het ministerie van BZK, Utrecht, 2021
- PBT Consult, *Toegankelijkheidscriteria stembureaus 2018*, Utrecht 2018
- VNG, *Handreiking Toegankelijk stemmen, Tips en voorbeelden voor het inrichten van een stemlokaal voor een specifieke doelgroep*, Den Haag, februari 2022

Geraadpleegde websites

- Website Volksgezondheid en Zorg (VZinfo.nl) Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen van GGD'en CBS en RIVM: <https://www.vzinfo.nl/beperkingen-horen-zien-mobiliteit-adl/regionaal/een-of-meer-beperkingen> (geraadpleegd 13-2-2024)
- Website digitale training stembureauleden, Stembureauinstructie: <https://www.stembureauinstructie.nl> (geraadpleegd 13-2-2024)
- Website gemeente IJsselstein met informatie over de stembureau's: https://www.ijsselstein.nl/Bestuur_en_organisatie/Verkiezingen/Tweede_Kamerverkiezing_2023 (geraadpleegd 15-11-2023 en 16-2-2024)
- Website Waar is mijn stemlokaal: www.waarismijnstemlokaal.nl (geraadpleegd 15-11-2023 en 16-2-2024)
- Website Toegankelijkheid verkiezingen, informatie en tools om toegankelijke verkiezingen te organiseren: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/verkiezingen/verkiezingentoolkit/toegankelijkheid-verkiezingen> (geraadpleegd 16-2-2024).

Bijlage 2 Overzicht stemlokalen gemeente IJsselstein

1. Stadhuis, Overtoom 1, IJsselstein
2. Sporthal De Oever, Zomerdijk 42 c, IJsselstein
3. OBS De Tandem, Planetenbaan 40, IJsselstein
4. Sporthal IJsselhal, Oranje Nassaulaan 50, IJsselstein
5. Ewoud, Jan van der Heydenweg 2, IJsselstein
6. Sporthal Poortdijk, Poortdijk 34, IJsselstein
7. Reddingsbrigade IJsselstein, Duitslandstraat 7, IJsselstein
8. 't Kruispunt, Touwlaan 36, IJsselstein
9. 't Kruispunt, Touwlaan 36, IJsselstein
10. Dienstencentrum de Oase, Benschopperweg 42, IJsselstein
11. Sporthal het Heem, Heemradenlaan 36, IJsselstein
12. Sporthal het Heem, Heemradenlaan 36, IJsselstein
13. School De Ark, Aalbersestraat 2, IJsselstein
14. WOC gebouw, Merkelbachlaan 2, IJsselstein
15. OBS De Trekvogel, Heemradenlaan 26, IJsselstein
16. Tramzicht, Praagsingel 372, IJsselstein
17. Verenigingsgebouw De Groene Olijftak, Heemradenlaan 11, IJsselstein
18. KPJ De Deel, Panoven 10a, IJsselstein

De rekenkamer bezocht 17 stembureaus op 15 locaties. De locatie Tramzicht is niet meegenomen in het veldonderzoek.